

Universitätsbibliothek Paderborn

Antidota Apostolica contra nostri temporis hæreses

In quibus Loca illa explicantur, quæ Hæreticj hodie (maximè Caluinus & Beza) vel ad sua placita stabilienda, vel ad Catholicæ Ecclesiæ dogmata infirmanda ...

In Epistolam B. Pauli ad Romanos

Stapleton, Thomas

Antverpiae, 1595

5. 6. 7. 8. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, viuet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in cœlum? id est ...

urn:nbn:de:hbz:466:1-39447

stiam. Sic & hoc sensu finis legis Christi
est ad iustitiam, quia facit Christus imple
legem ad iustitiam. Facit autem Spiritus
gratiæ suæ, quem credentibus impertit. Sic
alibi ab Apostolo dicitur, *Finis præcepti chari-
tas*, quia videlicet facit charitas ut præcep-
tum impleatur: quo etiam sensu iterum di-
xit, *Plenitudo legis dilectio*: de quibus verbis
postea cum Caluino luctandum erit. Quo-
modo verò fidei iustitia à lege testimonium
habeat, supra contra Caluinum cap. 2. di-
putauimus.

5. *Moses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ
ex lege est, qui secerit homo, viuet in ea. Quæ
autem ex fide est iustitia, sic dicit: Ne discas
in corde tuo, Quis ascendet in caluum? aut
Christum deducere. Aut quis descendet in
abyssum? hoc est Christum à mortuis reuocare.
Sed quid dicit Scriptura? Propè est verbum
in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum
fidei quod prædicamus.*

PLacuit hic vnus locus supra modum
Caluino, qui de eo gloriabundus hinc
in modum in sua Institutione scribit: *Lex
insignis, & qui nos à multis difficultatibus explicat
queat, si intelligamus, eam, quæ nobis per Euangeli-
um datur, iustitiam, legis conditionibus selectam
esse. Vides enim quod legis & Euangelij discrimen
hic facit Apostolus, quod illa operibus iustitiam
buat, hæc citra operum subsidium gratiam tribuit*

Lib. 3. c.
11. n. 17.

largiatur. Hæc ille ibi. Vnde & in suis
 commentarijs accuratissimè magna que
 serie & astutia hunc textum pertractat,
 discrimen illud legis & Euangelij, omni-
 modie sectarijs & bonorum operum ho-
 iuratis tantopere adamatum, ex eo
 uat, stabiliat, atque corroboret. Cate-
 hic vnus locus, vt & tota hætenus B.
 ptopoli disputatio, discriminè istud impium
 Epicureū (hæreticorum hodie proprium
 mentum) adèò non statuit, vt euertat.
 igitur verum & germanum Apo-
 sententiæ sensum enucleabimus; po-
 toxico Caluiniano suam Antidotum
 nemus, Postquam Apostolus Iudæo-
 carnalium & Christi Euangelio relu-
 maximum peccatum & errorem
 in parte cum Gætibus communem per-
 xisset, quòd ignorantes Dei iustitiam, id est,
 quæ ex Deo est, eiusque gratia ac dono, &
 uarentes statuere, id est, ea sola con-
 & in ea sola sibi placentes, quam ex le-
 acceptæ doctrina suisque naturæ viribus
 stare poterant; hanc prorsus ob causam
 Dei in Euangelio reuelatæ nō essent sub-
 id est, eius participes non erant, ei se
 cere nolebant; moxq; hoc eorum pec-
 atum atque errorem hoc argumento im-
 pugnasset, quia finis legis Christus est ad iustitiā
 credenti, id est, lex à Deo data perfici &
 pleri non potest ad veram coram Deo iu-
 stitiam

Loci sen-
 sus ger-
 manus.

sticiam consequendam absque fide in Christum, & absque gratia Christi; hoc suum argumentum, quod Iudæis adhuc in Christum credere recusantibus paradoxum videbatur, ex Moysis quadam sententia (cuius illi verbis libenter credebant) confirmat Apollolus, dicens: *Moses enim* (quem Iudæi libenter audiunt) tanquam legislator scripsit, quosdam (vel quòd) *iustitiam qua ex lege est, qui fecerit bonum, viuet in ea*: id est, iustitia quæ ex lege est, quæ solo beneficio legis comparatur, aliam vocem non habet, nisi iubendi, mandandi, promittendi factori vitæ præmium, transgressori mortis supplicium. *Qui fecerit bonum, viuet in ea*. Hæc eius vox, hoc mandatum, hæc pollicitatio est. Sic per Moysen Deus

Deu. 18. 5. loquebatur: *Ego Dominus Deus vester. Cõdite leges meas acque iudicia, quæ faciens homo uiuet in eis*. Hic est mandatum & adiuncta promissio. Hæc est tota vox legis. In qua uox altera intelligitur antithesis de transgressoribus eam: *Maledictus omnis qui nõ permanferit in omnibus quæ scripta sunt in libro hoc*. Nam & in fine eiusdem capituli, post varia à Deo mandata proposita, concludit Deus: *Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiã, perit de medio populi sui*. Hæc est ergo tota iustitia ex lege, id est, ex uoce & doctrina legis, siue quam lex suo proprio officio ac munere efficiere potest; nempe ut doceat, mandet, promittat, terreat. Est, inquam, tota iustitia

Deut. 27.
Gal. 3.

Leuit.
18. 29.

Iustitia ex
lege & iu-
stitia legis

ex lege, non tota iustitia legis. Cuius la-
discrimen his verbis docet Augustinus.
(inquit) quodam modo sed tamen vero iusti-
legis non implet iustitia qua in lege vel ex lege
qua ex Spiritu gratia est. Quod plinius &
ita dici potest: Iustitiam legis non impleri
lex iubet, & homo quasi suis viribus facit,
quando Spiritus adiuvat. Legis enim iustitia est ius-
quod Deo placet, vetare quod displicet. In lege vel
iustitia est seruire litera, & extra eam nullum
ad iustitiam ad recte viuendum requirere. Rursum
in loco: Tantum inter legem distat & gra-
tia, ut cum lex esse non dubitetur a Deo, iustitia ra-
tione qua ex lege est, non sit a Deo; sed iustitia qua
gratiam consummatur, ex Deo est: quia ex lege
iustitia dicitur, qua fit propter legis mandatum; tu-
ex Deo dicitur, qua datur per gratie beneficium,
quod sit terribile sed suaue mandatum. Hæc ite-
Augustinus. Distinguendo inter iusti-
tam legis & iustitiam ex lege, siue in lege, sa-
penter docet quomodo Apostolus iuxta
Moyse dixerit, Iustitiam qua ex lege est, qui
homo, viuet in ea: nempe iustitiam qua
ex lege est, ita loqui, ita proponi, ita sonare,
qui fecit eam, viuet in ea. Sed quia ex hac vna
doctrina legis, iustitia legis non imple-
tur, audienda est alia vox iustitiæ qua est ex fi-
de, & non ex sola lege. Hæc ex fide iustitiam ex
quoque Moyse docere volens Apostolus
neque enim illa spirituales Iudæi ignorave-
rat, sed ex ea vixerant) & per gratiam Christi

Contra 2.
epist. Fel.
lib. 3 c. 7.

De gratia
Christi
cap. 13.

Act. 15. 11

R r saluati

saluati sunt, sicut & nos, vt Petrus in Actis proficitur, nosque eo loco latè explicauimus ita prosequitur: *Qua autem ex fide est iustitia, sic dicitur, id est, de iustitia ex fide sic dicitur, sic apud Moysen scribitur: Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in calum? id est: Ne putes totam hanc legem mandatorum, quam tibi proposui, sic esse difficilem, vt vires humanas omnino superer, quasi que in cælum conscendendum sit vt impleatur, nec vllum in terra medium aut adiutorium sit, quo impleri possit. Sic enim latiùs & apertius apud Moysè legitur:*

Deuter.
30. 11.

Mandatum quod ego precipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in celo situm, vt possis dicere, Quis nostrum valet ad calum ascendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus, atque opere compleamus? Disertè affirmat Moyses, mandatum & legem nõ fuisse à Iudæis ita procul positum, vt opere compleri nequeat. Affirmat, non esse quod cogitent quasi in cælum esse conscendendum, vt illud opere compleant. Cui dicitur Mosaico addit hinc Apostolus, veluti eius causam & rationem à spiritualibus iam Iudæis non ignoratam, id est Christum deducit.

Gratiz
Christi ad
seruandã
legem ne-
gatio
Christum
incarn.
negat.
Deuter.
30. 11.

*Hoc est, id esset Christum incarnatum negare, & iterum è cælo euocare. Christi quippe nunc incarnati & olim incarnandi fides illum gratiæ Spiritum adfert, quo lex impletur. Prosequitur adhuc ex Moysè Paulus: *quis descendet in abyssum?* quod apud Moysen verba præallegata continuantem sic legitur:*

que trans mare positum, ut causeris & dicas, Quis
 nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos
 deferre, ut possimus audire & facere quod præ-
 ceptum est? Quæ verba sub alia metaphora
 eundem sensum habent cum prioribus, vide-
 licet ne causerentur Iudæi legis, quam acce-
 perant, observandæ difficultatem aut impos-
 sibilitatem, quasi illam opere complere, res
 esset ab illis remotissima; veluti quæ trans-
 marina sunt, ad obtinendum difficiliora esse
 solent. Quod *abyssum* hîc Paulus vocat, apud
 Moysen mare vocatur. Ad hanc igitur se-
 cundæ querimoniæ metaphoram iterû sub-
 iungit Paulus: *Hoc est Christum à mortuis reuo-
 care* id est, Christi resurrectionem in dubium
 vocare; quando ille sicut mortuus est propter de-
 lecta nostra, ita resurrexit propter iustificationem no-
 stram, videlicet, ut iustificatio legis impleretur in
 nobis, sicut paulò post idem Apostolus loqui-
 tur. Hac igitur duplici, quam remouet Moy-
 ses, querimonia concisis verbis ab Apostolo
 recitata, & vtriusque absurditate ab Aposto-
 lo reiecta, pergit Apostolus in sequentibus
 Moysi verbis, quæ propriè ad rem præsen-
 tem faciunt, proferendis. *Sed quid dicit Scri-
 ptura* scilicet, Moysaica loco eodem: *Pro-
 pter est verbum tuum in ore tuo, & in corde tuo.*
 Vel, ut apud Moysen legimus, *Sed iuxta te*
est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo (vbi 70. 14.
 interpretes addunt, & in manibus tuis) ut facias
 id est, Sermo seu mandatum quod ego
 præ-

R r 2 / præ

Mandati
facilitatē
docet
Moyfes.

præcipio tibi, siue tota hæc lex mandatorum, totus hic sermo, est valde iuxta, id est, valde facilis tibi est, vt facias & opere compleas illum; (hebraismus est, quo ea iuxta nos esse dicuntur quæ præstò nobis sunt, quâsque in potestate nostra posita) *tum in ore tuo, tum in corde tuo*; non solum vt profitearis te facturum, sed & verè ac sincerè facias. Apollolus verò, volens ostendere vnde hæc facilitas & promptitudo exequendi legem iuxta Moysem in Iudæis erat, addit: *Hoc est verbum fidei quod prædicamus*, id est, hanc ex fide iustitiam, qua lex suauiter & faciliter impletur, prædicamus. Illam ex fide iustitiam, quam Moyse hic Iudæos olim docuit, nos quoque docemus & prædicamus. Neq; enim quum Moyse hæc Iudæis dicebat, existimandum est eum ita dixisse, quasi ex solo naturæ benedictione mandatum tam iuxta Iudæos esset, tam vicinum tam propinquum, tam facile, tam præstò ad exequendum: sed hoc totum dixit Moyse *de iustitia ex fide, & ex dono Dei.*

Sed dicat aliquis: Vnde constat hoc senum Moyse ista dixisse? Neque enim aliquid in Moyse sequitur de Dei dono, aut de gratia Spiritus quæ credentibus datur. Imò quæ apud Moysem sequuntur, nihil nisi liberam eorum voluntatem ad obsequendum legi in formant. Verum sanè hoc totum est: articulum in eodem capite, & verbis paulò præcedentibus, hanc Dei gratiam, quæ facit mandatum

Dei gratiā
qua man-
datum fit
facile, do-
cet Moy-
ses.

atum ita iuxta nos esse, ita facile, suaue,
 et iucundum, Moyses disertè expresserat.
circumcider (inquit) Dominus cor tuum, & cor se- Deuter.
cutu tuo, vt diligas Dominum Deum tuum in toto 30.6
te tuo, & in tota anima tua, vt possis viuere, id
est, vt diligendo Deū, faciās legē, & faciendo
legem, viuas in ea. Hæc videlicet est circumcisio Rom. 2.
in spiritu, cuius laus non ex hominibus sed ex
Deo est. Hæc est propriè gratia Christi, non Phil. 3. 5.
data veteribus quàm nobis. Nos sumus
circumcisio (ait alibi Paulus) videlicet spiritu, non
carne, qui spiritu seruiamus Deo. Huiusmodi
ergo ludæis iam corde circūcisis, Deumq̄;
in corde diligentibus, loquens Moyses,
versimilè dixit: Propè est verbum in ore tuo, &
in corde tuo. In illis quippe erat verbū fidei quod
prædicauerunt; in illis erat gratia Christi, &
gratia ex fide, non ex lege tantum. Vnde hæc
verba de circumcissione cordis, quam Moy- De nat. &
ses scripsit, tractans B. Augustinus, ait: Con- grat. c. 69.
uersus quisque, sicut ibi præcipitur, ad Dominum
Deum suum ex toto corde suo, mandatum Dei non
habebit graue. Quomodo enim est graue, quum sit
mandatum? Aut enim quisque non dili-
git, & ideo graue est; aut diligit, & graue esse non
possit. Hæc illi. Denique totum hunc præ-
dicem Apostoli locum sapienter expendēs
idem alibi clarissimus Doctor, ita scribit:
ibi proponitur iustitia legis, quòd, qui fecerit eam, De Spir. &
non in illa; vt cum quisque infirmitatem suam lit. cap. 28.
propauerit, non per suas vires, non per literam ip-
sius

Rr 3 sius

sus legis (quod fieri non potest) sed per fidem concilians iustificatorem, præueniat, & faciat, & vivat in ea. Opus enim, quod qui fecerit, vivet in eo, non fit nisi à iustificato. Iustificatio autem ex fide impetratur: de qua scriptum est, Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in celum? hoc est Christum delectare. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est (inquit) verbum fidei quod prædicamus: quia si confiteamur in ore tuo quia Dominus est Iesus, & credideris in corde tuo quia Deus illum suscitavit à mortuis, solus eris: intantum iustus, inquantum saluus. Per hanc enim fidem credimus, quòd etiam nos Deus à mortuis excitet interim spiritu, ut in novitate nostræ gratia temperanter, & iuste, & piè vivamus in hoc seculo: post etiam in carne nostra ad immortalitatem resurrecturi: quod meritum Spiritus est, qui cum in resurrectione sibi congrua, hoc est, in iustificatione præcedit. Hæc ibi Augustinus. Docet, iuxta explicationem à nobis præmissam, legem quidem proponi, non quòd ea proposita & audita quenquam ad iustitiam, id est, ad legis observationem perducatur; sed ut nostra per legis literam occidentem, non vivificantem infirmitate perspecta, per fidem in Christum conciliemus iustificatorem; id est, eum nobis propitium faciamus, qui solus iustificat impium, & à iustificato legem implere facit, ut vivat in eo: denique hoc isto loco Moysem & Paulum docuisse, legem ideo esse iuxta nos jam credentes

Regeneratio duplex.

Rom. 4.

in Christum, quia credentibus datur no-
tas gratiae, vt iustè ac piè viuamus. Ita hic
maximè locus iustitiam bonorum operum
docet, sed quæ ex fide fiat, non ex sola audita
et cognita lege. Hic huius loci sensus perspi-
uus atque germanus est.

Nunc, vt Calvinus hunc locum tractet,

videamus. *Vt apparet* (inquit) *quantopere in-*
ter se pugnent iustitia fidei & operum iustitia, eas
inter se confert. Comparatione enim magis elu-

*Caluini
impostura
duplex.*

gunt repugnantia qua est inter res contrarias. Hæc
prima eius impostura est, eaque duplex, qua

1.

lectorem fallit. Non confert inter se Apo-
stolus iustitiam fidei, & iustitiam operum; sed ius-
titiam ex fide, & iustitiam qua ex lege est: quæ
quantum à iustitia operum & iustitia legis

*2.
iustitia ex
lege non
est contra
iustitiam
fidei.*

differt, iam ex Augustino explicatum dedi-
mus. Tum non hæc duo inter se confert ve-
luti contraria aut repugnantia, sed vt diuer-
sa, & veluti perfectum ab imperfecto distin-

git, alteriusque præ altera excellentiam do-
cet. Vox enim illa legalis, Qui fecerit legem ho-
mo, vines in ea, non est vox falsa aut mala, aut

ad veram iustitiam impertinens (nam &
Christus in Euangelio ita loquitur, Hoc fac, Luce. 10.
& vines) sed est vox adhuc imperfecta aut in-

sufficiens ad veram iustitiam consequendam
sine gratia & fide Mediatoris. Israel, sectando
legem iustitiae, in legem iustitiae non peruenit. Quare?
An quia legem iustitiæ sectabantur, quasi hoc
per se malum aut impertinens esset ad veram

R r 4 iusti-

iustitiam: Nihil minùs, sed quia malo modo
sectabantur. Audiatur Apostolus. Quia (in-

De Spir. &
lit. c. 28.

quit) non ex fide, sed quasi ex operibus, id est, (ait
B. Augustinus) tanquam hanc legem iustitia per
semetipsos operantes, non in se credentes operari
Deum. Cur enim hoc dixerit, ipse Apostolus aper-
tissime exposuit dicens, Ignorantes Dei iustitiam, et
suam volentes constituere, iustitia Dei non sunt sub-
iecti. Iustitiæ ergo fidei contraria est ipsa inius-
titia: sed à iustitiâ fidei abest & deficit, qui hu-
manam solum iustitiâ ex solis operibus sine
fide & gratia Mediatoris exercet. Aliud est non

In exposit
epist. ad
Gal. cap. 3

iustificari (ait alibi Augustinus) aliud non iustifi-
cari apud Deum. Qui omnino non iustificatur, nec
illa seruat quæ temporale habent premium, nisi illa
quæ æternum: qui autem in operibus iustificatio
(absque fide & gratia Mediatoris) non apud
Deum iustificatur, ut de Abraham dicitur in
Rom. 4. quia temporalem inde expectat mercedem,
sed tamen etiam ista quadam, ut sic dicam, terrena
est carnalisque iustitia. Hæc rursus Augustinus.
Iustitia igitur ex lege, quæ homo ex sola do-
ctrina legis suis naturæ viribus quoquo mo-
do exequitur, non est mera iniustitia, varietas
ex fide iustitiæ contraria, sicut malum bono;
sed est ab eo diuersa, imperfecta, & insuffi-
ciens ad iustificationem coram Deo. Dupli-
citer igitur Calvinus in primis his suis ver-
bis lectori imposuit, sed grauius in eo quod
prius posuit.

Pergit Calvinus: Agit autem Paulus non Pro-
phetarum

...tarum oraculis, sed ipsius Mosis testimonio, ob
 ...nam causam, ut intelligerent Iudaei non esse
 ...a Mose legem quae ipsos in operum fiducia de-
 ...ret, sed quae ad Christum potius duceret. Nam
 ...si Prophetas sanae sententiae curasset, haeberat
 ...hic scrupulus, cur lex aliam iustitiae formulam
 ...beret. Hunc ergo optime discutit, quum ex
 ...legis doctrina stabilit fidei iustitiam. Hoc to-
 ...m ipsaque nuper attigimus, ipsique verita-
 ...conforme est. Sed nunc venena aspergit
 ...a. Perro quod Paulus consentientem facit legem
 ...fide, & tamen illius iustitiam huius iustitiae op-
 ...eius est intelligenda ratio. Animaduertit
 ...Calvinus id quod nuper dixerat, Apo-
 ...iustitiam fidei & iustitiam operum inter se
 ...conferre, ut appareat quantopere inter se pug-
 ...absurdum imprimis hoc nomine videri,
 ...quod Paulus ipse in hac eadem epistola con-
 ...sentientem facit legem cum fide: nempe in fine
 ...cap. 3. vbi dixit: Quid ergo? legem per fidem de-
 ...trimus? Absit: sed legem statuimus. Hanc igitur
 ...etiam & magnam absurditatem (quomodo
 ...eum inter se pugnant, quae ita consentiunt,
 ...vna per alteram statuatur, lex per fidem
 ...impleatur) remouere cupiens Calvinus, eam
 ...proponit, & eius rationem intelligendam esse
 ...ait. Vide nunc & attende, lector, an vllam
 ...eius rationem, quam intelligis, proferat. Lex
 ...inquit) bisariam accipitur. Nunc enim significat
 ...reuerentiam doctrinam à Mose proditam, nunc pariem
 ...illam quae ministerij eius propria erat, quae scilicet
 Rr 5   praeceptis,

Lex cum
 fide con-
 sentit.

preceptis, premijs, & pœnis cōtinetur. Demus Caluino hanc distinctionem, vt lex mādatorum & ceremoniarum ad Moysis ministerium propriè pertineat, & lex Mosaica propriè dicatur: quod sanè quo ad literā forinsecus decentem, iubentem, terrentem, verissimum est. Quomodo ad rem præsentem hanc distinctionem (quam multis verbis prosequitur) accommodet tandem, atque concludat, videamus. Quod ergo (inquit) de iustitia legis dicitur, reserue conuenit non ad totā Moysis functionem (qua totam pietatis regulam, ipsamq; fidem & persistentiam populum erudiebat) sed ad partem istam quæ peculiariter ei commissa fuit, qua preceptis, & premijs, & pœnis continetur, qua restrictè legis nomen habet, & secundum quam tacite opponitur Moysi Christo: vbi Ioannes dicit, Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Christum facta est. Placeat in primis hæc Caluini distinctio, & distinctio nis factæ resolutio. Sed obiectioni propositæ

Rom 3. neutra satisfaciunt. Paulus enim quando legem facit consentientem fidei, dicens, Legem per fidem non destrumus, sed statumus, prorsus de lege loquitur strictè accepta, propriè Mosaica, de lege, inquam, mandatorum, qua preceptis, premijs, & pœnis continetur; quod ipsemet Caluinus eodem in loco his verbis affirmat: Hanc

Ad Rom. 3. 21. Pauli excusationem, quod legem per fidem non destruit, sed statuit, neque de ceremonijs seorsim, neque de mandatis (vt vocant) moralibus, sed in vniuersum de tota lege accipio. Paulus ergo dum legem

consentientē facit, de tota lege mandato-
loquitur, tā ceremoniali quā morali.
namque enim Christus implevit per gra-
tiam quam dedit, & veritatem quam fecit.
legem mandatorum per Moysen datam, sua
gratia facit impleri: legem ceremonialem
per Moysen latā, præstita in suo corpore ve-
ritate implevit. Si ergo tota lex mādatorum
tota iustitia legis per fidem Christi statui-
tur ac roboratur, manet illa absurditas, iusti-
tiam legis & iustitiam fidei inter se pugnare. Sed,
ostensum est, inter se ista duo non pu-
gant: ea inter se pugnare affirmavit absur-
de Calvinus; & absurditatem recognoscens,
eam diluere non valet.

Gratia &
veritas
quomo-
do per
Christum.

Difficul-
tatem à se
propositā
Cal. nos
soluit.

Hic præfatus ad textum venit. Nunc (in-
quit) ad verba ipsa venio. Ex verbis Moysi Leuit.
Qui fecerit ea homo, viuet in ipsis, Paulus sic
arguit: Quum nemo iustitiam à lege præscriptam
consequatur, nisi qui exactè omnes eius partes im-
pleverit, ab ea autem perfectione omnes homines sem-
per longe absuerint; frustra quis ad salutem hac via
concedat. Perperam ergo fecit Israel, qui legis iu-
stitiam speravit se posse adipisci, à qua omnes exclu-
duntur. Vide, Lector, quomodo Scripturam
Apostolicam hæretici deprauant, quomodo
ad sua placita eam impiè contorquent. Ad-
verte quā multa hīc Paulo affingit in hoc
textu Calvinus, quorum nullum in textu
vestigium apparet. Paulus (inquit) sic arguit.
Mentitur: Paulus hoc non arguit. Nemi-

Paulo
multa af-
fingit Cal-
vinus.
Mend. i.

nera

nem in hac vita iustitiam à lege præscriptam consequi, nisi qui exactè omnes eius partes impleuerit, nec Paulus hoc loco dicit, nec verba Mosaica à Paulo citata dicunt. Verba Moysis, vel potius Dei apud Moysen, hæc sunt: *Custodite leges meas atque iudicia, quæ sciens homo viuet in eis.* Populum illum Dei leges atque iudicia facere oportere, & illa faciendi victurum per ea, Deus dicit. De exacta impletione, aut sine exacta impletione iustitiam neminem consequi, hæc verba non dicunt. Facit Dei leges ac iudicia, eaque sciens viuit in eis, iustificatur per illa, qui illa præstat sicut ea præstari oportet, sicut ab humana fragilitate ea præstari Deus iubet. Exactam per omnes partes adimpletionem in sensu Caluini, qui etiam quodlibet prauum desiderium sine vlllo consensu in mente exortum pro transgressione legis mortifera reputat, nec hic locus nec vlla alia Scriptura præscribit. Hoc eius de Paulo primum mendacium est.

Leuit. 18.

Legē facere iube- mur, non exactè per- ficere.

Mēdac. 2.

Sequitur crassius ac foedius. Ait Paulum hic arguere, à perfectione legis, qualem Moyses hic docet, omnes homines semper longè abfuisse. Magnum & impium mendacium. Nam ne longè abeamus, hoc ipso in loco apud Moysen sic Deus populum suum alloquitur: *Facietis iudicia mea, & præcepta mea seruabitis, & ambulabitis in eis.* Ego Dominus Deus vester: supple, quod iubente & iuuante illa præstabit. Sed con-

Leuit. 18. 4.

hoc impium Caluini mendacium super
 Apoſtolorum latè diſputauimus. His
 mendacijs ſuperſtructa conſuſio
 uat necelle eſt. Non ideo perperam fecit
 quod legis iuſtitiam ſperabat ſe poſſe
 adipiſci; ſed ideo perperam fecit, quia ex
 doctrina legis abſq; fide & gratia Chriſti
 ſperabat ſe poſſe adipiſci, quia non ex ſi-
 niſt. De ex-
 mpleione
 erba non
 ea que ſa-
 a, qui illa
 ut ab hi-
 bet. Ex-
 ionem in
 prauum
 ente ex-
 ifera re-
 criptura
 m meo
 Paulum
 Mag-
 ne longè
 yſen ſic
 cietu-
 & amba-
 ole, qua
 ed con-
 ſa

Ad. cap.
 15. 10.

Mēdac. 2.

Promiſ-
 ſionē Dei
 fallacē &
 ridiculā
 Cal. facit.

bit

Rom. 7.
10. & 12.
Ro. 13. 8.

bit sanctus quispiam? Imò B. Paulus disertè
 finè affirmat, mandatū esse sanctum & bonum,
 datū ad vitam; legisq; conditionem impossibi-
 le aded non facit, vt disertè scribat, *Qui diligunt
 proximum, legem implent.* De quibus eius verbum
 paulò post dicendum erit. Liquida ergo &
 manifesta est Caluini impietas, qui ex ip-
 sius Dei promissione arguere Paulum ait, *illam Dei pro-
 missionem nihil prodesse, quia conditio promissionis
 annexa impossibilis est.* Sanè si promissio aliqua
 magnæ mercedis propter conditionem im-
 possibilem annexam inanis & inutilis foret,
 hæc eius inanitas non à promissione facta,
 sed à conditione annexa, inanis atque inutilis
 argui deberet. Causa, inquam, & ratio ead-
 em talis promissio nihil prodesset, non ab ipsa
 promissione, sed à conditione annexa peten-
 da foret. Verbi gratia: Promittit pater heredi-
 tatem filio, ea conditione vt regnum adie-
 cens patris imperio subiciat. Hæc promissio
 propter conditionem annexam filio impossi-
 ibilem nihil filio prodest. Sic in causa pe-
 senti, quum conditio annexa non vitio pro-
 mittentis, sed vitio illorum quibus promit-
 titur vita, impossibilis reddatur (vt hæretici
 impiè supponunt) certè vt Deus promittens
 ab omni temeritatis specie ac suspitione li-
 beretur, (promittere enim quod nunquã pro-
 standum scias, in quouis homine temerari-
 tis suspitionem & speciem habet) à condi-
 tione annexa arguere potuit Paulus, ab ip-
 sius promissione

missiōne arguere non potuit Paulus. Sed
arditatis Calvinianæ demonstrandæ nul-
lā finis.

Vide tamen, Lector, quā multa, quā
ceter, ex hac vna breui & concisa sententia,
varia absurditate grauida, concludit.

ergo (inquit) *futilis argutia est, promissio-*

ales citare ad statuendam operum iustitiam!

enim manet nos certa maledictio: tantum
ut inde ad nos salus perueniat. Quo putidior

aviditas Papistarum, quibus satis est ad proban-

ueria nudas promissiones arripere. Non frustra

(scilicet) vitam suis cultoribus promisit Deus:

quod non vident, ideo promissam esse, ut omni-

bus mortis terrorem incuteret suarum transgressio-

rum sensus: atque ita defectu suo coacti, ad Chri-

stum confugere discerent. Fallax, & insidiosa,

etiam imposturā & nequitia hæc tota oratio

vana est. Primum, illatio vana ac nulla est,

quia ex antecedente vanitatis ac dementiæ

pleno concludit. Deinde, ad statuendam

operum iustitiam, quoad eorum executio-

nem possibilē, non citantur legales promit-

missiones, sed legis præcepta. Legales pro-

missiones ad statuendam mercedem bono-

rum operum citantur. Credimus enim pro-

pheti Christo: *si seruaueritis præcepta mea, ma-*

gnabit in dilectione mea. Credimus promittenti

Paulo, si compatimur, & conglorificabimur; &

Paulo, si spiritu facta carnis mortificaueritis,

uiuatis. Credere debuerūt Iudæi Deo promit-

tenti,

Calvinus
ex vno
absurdo
multa cō-
cludit.

Promissio
nes lega-
les merce-
dē probat
non exe-
cutionem
legis.
Ioan. 15.
Rom. 8.
13. 17.

Esai. 1. 19 tenti, *Si volueritis, & mandata mea seraueritis, bona terra comedetis.* Promissiones legales

Leuit. 18.

mercedem respiciunt ipsis operibus designatam. Illa promissio, *Qui egerit legem, uiuet ea,* nō ipsam operum iustitiam quoad executionem, sed iustitiæ operum mercedem aut certè fructum respicit, vitam uidel. seu temporalem, quia pœnam trāsgressionis euadit, seu potius æternam, quæ bonis operibus in Scripturis promitti solet; seu etiam spiritua-lem, ut sensus sit, *Viuet vita iustitiæ,* ut iustus coram Deo habeatur. In his omnibus aut merces aut fructus iustitiæ operum, non ipsa executio possibilis ex hac promissione lega-

Iustit. ope-
rum possi-
bilis ex
quibus
promissio-
nibus.

Ezech. 36.
26.

li colligitur. Ad statuendam ergo operum iustitiam possibilem, non huiusmodi promissiones legales (quæ nisi præmium proponunt, & forinsecus docent) sed aliæ promissiones Euangelicæ citari solent ac debent. Quales illæ sunt: *Dabo uobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio uestri; & auferam lapideū de carne uestra, & dabo uobis cor carnis, & spiritum meum ponam in medio uestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cogitatis, & operemini.* Ad statuendam operum iustitiam quoad eius executionem possibilem, imò facilem, hæc citatur Dei promissio, non legalis, sed Euangelica. Similem quoque habet Ieremias de propria gratia

Hebr. 8. 8.
Ierem. 31.
33.

filiorum noui Testamenti, ut Paulus ad Hebræos, eandem proferens, disertè docet: *Et*

pactum quod faciã cum domo Israel post dies il-
 lorum, dicit Dominus: Dabo legem meam in visceribus
 eorum, & in corde eorum scribam eam; & ero eis in
 patrem, & ipsi erunt mihi in populum. Fallit igitur
 male & impie lectorem Calvinus, qui ad sta-
 tuendam operum iustitiam quoad executionem
 possibilem, legales promissiones citari
 dicit. Dixit aliquis: Citantur ergo saltem
 precepta legis ad statuendam operum iusti-
 tiam possibilem, & concludere solemus non
 esse impossibile quod Deus præcepit; ex ijs
 hæc quæ Calvinus disputat, hæc collectione
 effelli. Subiungit enim: cum istis manere nos
 debet maledictionem; ideoque putidos esse Papistas,
 quibus satis est ad probanda merita nudas promissio-
 nes arripere: legales videl. Sequitur enim:
 Frustra (inquiunt) vitam suis cultoribus
 promittit Deus. Moxque addit: Sed interim non
 tenent ideo promissam esse (legis cultoribus vitam) ut
 metu mortis terrorem incuteret suarum transgres-
 sionum sensus; atque ira defectu suo coacti, ad huius-
 modi confugerent. Hæc Calvinus. Cui respon-
 deo: Cum solo præcepto legis, vel cum sola
 promissione vitæ ac iustitiæ seu salutis (vt sic
 tam nunc cum Caluino intelligamus) stat
 adhuc certa maledictio, nisi ad Christum con-
 fugiatur; quia quod lex fieri iubet, & factio-
 nis legis promittit, seu mercedem seu fru-
 ctum seruatae legis, hoc totum à gratia Christi
 promanant, quæ suo Spiritu facit impleri
 legem; & sic impleri, vt iustificet, iustum ac
 rectum

Præcepta
legis non
facit legem
possibilem.

Præcepta
legis non
facit legem
possibilem.

Sf rectum

Legalis
promissio
sola non
statuit
meritum.

Mellitum
Caluini
toxicum.

Ezech. 36.
26.

2. Cor. 3.

Gal. 5.

Ephes. 2.
10.

Ad Chri-
stum con-
fugere in
sentia Cal-
uini.

rectum coram Deo illum constituat, qui ex
Christi gratia legem seruat. Ac mentitur qui-
dē aperte Calvinus, qui ait, *Papismus ad proban-*
da merita nudas promissiones legales arripere, quasi
ex illis solis operum iustitiam ac merita sta-
tuerent, nec homines, qui legalia illa audiūt,
ad Christum confugere docerent. In hoc
apertē calumniatur. In eo autem quod ad-
dit, *ideo promissam esse legis cultoribus vitam, ut*
omnes terrore mortis perstricti, & suarum trans-
gressionum conscij, ad Christum confugerēt, lectori
molliter imponit, eūque mellitis verbis
intoxicat. Apud Calvinum quippe, confu-
gere ad Christum, nō est gratiam Christi per
fidem implorare, qua lex impleatur, non est
habere *Spiritum Christi in medio cordis, qui faciat*
credentem in praeceptis Dei ambulare, quem per
Ezech. 36. Ezechielem se daturum Deus promissit, non
est habere *leges Dei scriptas in cordibus*, ut *simus*
2. Cor. 3. *epistola Christi scripta Spiritu Dei vini in tabulis*
cordis carnalibus, id est, mollibus, & ad du-
ctum diuini Spiritus flexilibus; denique non
Gal. 5. est esse *nouam creaturam in Christo, qua creamur*
Ephes. 2. *in illo in operibus bonis, qua Deus preparauit ut*
10. *ambulemus in illis* (quae omnia iustitiam ope-
rum statuunt quoad eius executionem pos-
sibilem, imō facilem ac suauem) sed est, ut
Ad Chri- manente perpetua legis transgressione (quae
stum con- videlicet impleri à nemine potest, quicquid
fugere in de Spiritu Dei & gratia Christi Scriptura di-
sentia Cal- cat) sola Christi iustitia, & quae in illo perso-
nialiter

aliter fuit, per fidem apprehensa, credenti-
 bus imputetur. Hoc sensu iuxta Caluinum
 ad Christum confugere, legis promissiones
 & comminationes docent, non ut lex à quo-
 dam impleatur, sed ut solo Christo conten-
 tus quisque legem impleri à nemine posse
 certissimè credat: quod quum crediderit,
 legem inane terriculamentum post tergum
 iactat. Hæc est hoc loco Caluini pettilens
 & venenata doctrina, fucò & colore consu-
 perata ad Christum artificiosè incrustata. Tene-
 mus interim cur nec ex solo præcepto nec
 ex promissione legali operum iustitiã quoad
 eius executionem possibilem statuimus, sed
 ex promissionibus gratiæ. Solum quidem
 Dei præceptum legem nõ esse impossibilem
 conuincit, quia cogitari non debet, Deum
 bonum & iustum impossibilem præcipere: sed
 tantum non solum præceptum facit legem
 possibilem, quia cogitari non debet, ea quæ
 Deus fieri præcepit, sic præcepisse, ut ea per
 nos ipsos absque eius adiutorio præstare va-
 leamus: sed ut sapienter Augustinus scripsit,
 quod iubendo admonet & facere quod possumus, &
 sperare quod non possumus. Et iterum alibi: Eo ip-
 so quo firmissimè creditur, Deum iustum & bonum
 impossibilem non potuisse præcipere, hinc admonemur,
 & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid
 speramus. Omnia quippe facilia sunt charitati, cum
 Christi sarcina leuis est. Dicit pater filio, Da
 operam literis strenuam, & te præ cæteris libe-
 ris dili-

ris diligam, te heredem meum constituam. Hic filius, qui absque liberalitate paterna literis operam dare non potest, de patris ita iubentis ac promittentis liberalitate ac subsidio perpetuo nihil dubitabit. De eo non dubitans strenuam literis operam nauabit. Idem de iubente ac promittente Deo credere, si non humana ratio, certe Scriptura nos docuit, quae

Ezech. 36.

Jerem. 31.

Rom. 8.

Dei Spiritum, ut ambulemus in praeceptis Dei, tam luculenter, tam frequenter nos docuit. Dei igitur praeceptum solum tamen non facit impleri legem, admonet nos tamen & conuincit, legem Dei non esse impossibilem, quia docet nos, eum, qui praecepit facere, vires & adiutorium gratiae daturum unde fiat. Sic lex est praedagogus ad Christum, eiusque gratiam. Sic ex ipso praecepto & promissione Dei, qua legis sue cultoribus vitam promittit, colligimus, hoc Deum non frustra promississe, sed & quod promissit, indubitanter praestitutum; & quod ad obtinendam promissionem praecepit, ut id de facto exequamur, suae gratiae adiutorium, Spiritum gratiae suae nobis largitum. Haec haecenus contra Caluini corruptelas circa vocem illam legale ab

Lex quomodo per dagogus ad Christum.

Apostolo citatam, *Qui fecerit homo, vivet in ea.* Nunc quid circa alteram de iustitia ex fide partem ad veritatem orthodoxam labefactandam adfert, dispiciendum est. Hic (inquit) locus eiusmodi est, qui lectorem non parum torqueret possit, idque duabus de causis. Nam & improprie videtur à Paulo deortus, & verba ipsa in alienum sensum

commutata: sed de verbis postea videbimus;
 animaduertamus ad applicationem. Diligen-
 tem & veri studiosum interpretem agere vi-
 detur. Sed quàm egregiè impostorem agat,
 Deo dante aperiemus. *Locus est* (inquit) *Deu-*
teronom. 30. 12. vbi, quemadmodum in superiore,
legis doctrina loquitur Moyses, Paulus au-
tē ad Euangelicas promissiones trahit. Ad-
 verte Lector. Moyses quidem in illo capite
 legis doctrina loquitur, quia de præmio
 & mercede agit obedientiæ mādatorum Dei.
 Sed in verbis à Paulo citatis legis doctrinam
 non tradit, nec præceptū dat, nec præmium
 nec poenam comminatur (quibus omnibus
 legale ministerium contineri definit Calvinus)
 sed pro: ius gratiam Euāgelicam illis tradit,
 quia cordis circumcisionem spiritualement, &
 consequendi diuini mandati facilitatem ac
 promptitudinem (quæ propriè ad Euāgeli-
 cam gratiam pertinet) Iudæis exponit. Qua-
 re non ea Paulus ad gratiam Euangelicam
 trahit, neque locus hic à Paulo detortus est
 (ut Calvinus improbè fingit) sed iuxta men-
 tem Moysis literam Molaicam tractat, &
 verba planè Euangelica ad gratiæ Euange-
 licæ doctrinam accommodat. Nunc tamen,
 iustificatiam hanc Pauli detorsionem excu-
 se Calvinus, videamus. *Hic* (inquit) *nodus sic*
expeditur. Moyses facilitatem illic ostendit per-
suadendi ad vitam, quia iam Dei voluntas Iudæis oc-
ulta non est, nec longè disita, sed sub aspectum pa-

Gratiam
 Euangeli-
 cā Moyses
 docuit.

fra. Fallit iterum Calvinus. Non facilitatem perueniendi ad vitam directè & immediatè, sed facilitatè exequèdi mandatum ostendit hîc Moyses. Ait enim: *Mandatum hoc quod ego precipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in caelo situm, ut possis dicere, Qui nostrum valet ad caelum ascendere? &c.* Rursum hanc facilitatem siue perueniendi ad vitam, ut Calvinus fingit, siue exequèdi mādatum, non in eo ponit Moyses, quòd iam Dei voluntas illis occulta non est, sed quòd, *circumcidente Deus eorum ut diligerent Deum, ita demum beneficio circumcisionis spiritualis & dilectionis Dei (quæ auferit cor lapideum, durû, immorigerum, & facit cor carneum, molle, ad omne opus bonum paratum) mandatum hoc prope esset in ore eorum, & in corde eorum (& in manibus eorum iuxta lectionem 70. Interpretum) ut facerent illud.* De executione mandati loquitur, non de cognitione voluntatis Dei per mādatum: quæ quidem notitia merè legalis est, & legis beneficio comparatur. Hoc posterius Calvinus ipse satis aduertit, ideoque sic prosequitur: *Si de sola lege (scilicet strictè accepta, ut antea distinxit) sermo esset, frivolum fuisset argumentum; quum nihilo facilior sit facta lex Dei ante oculos posita, quàm si procul abesset: (saltem sola legis notitia sine Dei gratia non facit legem facilem) Ergo non solam legem designat, sed totam in genere Dei doctrinam, quæ Evangelium sub se comprehendit. Vide ut iterum fallit Calvinus.* Ne

Deuter.
30. 11.

Calvini
impostura
egregia.
Deuter.
30. 6.

2. Tim. 2.
21.

Deuter.
30. 14.

lateri cogatur de ipsa lege & mandato le-
 gis loqui hinc Moysen, distinctione sua præ-
 sentata usus, ait eum de tota in genere doctri-
 na loqui, quæ Euāgelium sub se comprehen-
 dit. Sed aduerte lector. Hæc verba, *Neque* Mandati
procul positum, nec in celo situm, ut possis dicere, Quis executio-
ipsum valet ad calum ascendere (quæ nunc Cal- nem faci-
leus tractat) de ipso mandato quod præce- lem Moy-
perat illis Moyses, de ipsa lege iubente, pro- ses docuit
mittente, comminante, Mosen locutum fuisse,
ipsa verborum aperta positio & constru-
ctio inuictè demonstrat. Mandatum hoc (in-
quit) quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est,
neque procul positum, &c. Falsum est igitur, in
his verbis loqui Moysen de tota in genere
Dei doctrina, cuius pars Euangelium seu
gratia Euāgelica est. Sed verò in sequentibus
verbis, quibus hanc Iudæorum veluti obie-
ctionem circa mandati difficultatè remouet,
in illis (inquam) verbis, Prope est verbum in ore
&c. doctrina Euangelica, gratia noui Te-
stamenti docetur, non legale aliquid. Ita fal-
lit egregie lectorem Calvinus. Sed ideo fal-
sum, si hæc priora verba de ipsa lege, de ip-
so mandato, de obseruandi & faciendi man-
dati difficultate intelligatur, necessariò con-
sequatur id quod Moyses subiicit, Prope est
verbum in ore tuo, &c. ad hanc difficultatem
tollendam, & ad exequèdi mandati facilita-
tem probandam, à Mose subiunctam fuisse.
Ideo non vult hæc verba de ipso mandato

¶ 4 dicit

dici (apertè contra textum) sed de vniuersa Dei doctrina, cuius Euangelium pars est. Aduerte nunc quomodo hanc tam apertam rextus Moysaici inuersionem probare contendat. Verbum enim (inquit) legis per se nunquam in corde nostro est, ac ne minima quidè eius syllaba, donec per fidem Euangelij inseritur. Verissimum hoc est, ideoquè Moyses tum præmiserat de circumcissione cordis, & dono dilectionis; tum subiunxit, hoc verbum legis propè esse in ore & in corde, vt faciant illud: beneficio videl. gratiæ, quam fidem Euangelij Calvinus vocat. Hoc si ita est, cur reluctatur Calvinus? Cur non agnoscit iustitiam ex fide (vt sine vlla deflexione optimè collegit Apostolus) & gratiam Euangelicam hinc à Mose prædicari, qua fit mandatum, vt facias illud. Aduerte Lector (vt Lutherani cuiusdam contra Calvinum verbis vtar) quam tortuoso reflexu & serpentinis gressibus hic spiritus tenebrarum sese torquet, ne plenam hanc laudem Christi gratiæ concedere cogatur, inseri cordibus fidelium, eius beneficio, omnem Dei legem, vt opere compleatur. Sic sese nunc in alterâ partem reflectit: Deinde etiam post regenerationem verbum legis propriè in corde nostro non esse dicitur. Mètitur ergo Moyses, mentitur Paulus, qui de ipso mandato & verbo legis dixerunt, Propè est verbum in ore tuo, & corde tuo, vt facias illud. Mètitus & tu quoque, Caluine, es, qui verbum legis per fidem Euangelij in corde nostro inseri iam iam fatebaris. Sed

Deuter.
30. 14.

Aegidius
Hannius
V Vittem-
berg. in
libello,
Caluinus
Iudæus.
Caluinus
serpens
tortuosus

hic est reflexus eius serpentinus, & contra
 manifestæ veritatis lucem hæretica lucta.
 loquere tandem, post ipsam etiam regene-
 rationem nostram spiritualement, verbum le-
 gis in corde fidelium propriè non erit, vt fa-
 ciat illud. *Quia* (inquit Calvinus) *perfectio-*
nis requiritur lex, à qua longè fideles quoque ipsi di-
stent. At hoc tuum, Calvine, mendacium
 est; diuinæ scripturæ hoc verbum non est.
 Vide, Lector, hæreticorum hodie summam
 impietatem. Quod apertè Scriptura dicit,
 scripturam dicere nolunt; quia aliter se ha-
 bent illorum placita, quàm Scriptura lo-
 quitur. Scriptura hinc apertè dicit, *Prope est*
verbum (id est, mandatum legis, nam de eo
 Moyses loquebatur) *in corde tuo, vt facias illud.*
 Non est hoc verum, dicit hæreticus; & ver-
 bum legis sine mandatum legis non est pro-
 prie in corde nostro, quia (iuxta nostra pla-
 cita) nec ipsi fideles seruant legem. Isti sci-
 licet homines Euangelici sunt, isti Scriptu-
 ram vt vnicam & perfectissimam omnis ve-
 ritatis normam reuerentur, qui ad quodlibet
 populi placitum firmandum audacter se
 scripturæ opponunt. Non est verum (in-
 quunt) quod Scriptura dicit, quia nos aliter
 sentimus. *Verbum legis esse in corde regenerari &*
circuncisi spiritu fidelis, vt faciat illud, non
est verum; quia nostra sententia est, legem à
nostris posse impleri. Agitur de dogmate gra-
 uissimo. Ideo paulò pluribus hunc locum
 S I J   premo.

Hæretico-
 rum sum-
 ma impiet-
 tas circa
 S. Scriptu-
 ras.

premo. Pergamus adhuc cum astuto isto serpente, & ut torquat sese atque in gyros consolvat hic coluber (Lutherani aduersus Calvinum verbis iterum vtor) videamus. At verbum Euangelij in corde sedem habet, etiamsi cor non impleat. An non vides, lector, alium tortuosum reflexum? Si enim verbum legis per fidem Euangelij in corde nostro inseritur, & tamen in corde nostro verbum legis propriè non est; quomodo iam verbum Euangelij, seu fides Euangelij, in corde sedem habet, vbi verbum legis sedem non habet? Habet (inquit) verbum Euangelij sedem in corde, sed non plenam, quia cor non implet. Primum, satis est quòd verbum Euangelij, seu fides Euangelij, seu gratia Euagelica, seu Christi gratia, seu Spiritus regenerationis (hæc enim omnia idem valent) sedem in corde fidelis habeat, vt legem opere compleat. Verbum legis propè est in corde tuo (ait Moyses) vt facias illud. Et, Qui fecerit legem, viuet in ea. Sufficit ergo ad causam præsentem quòd verbum Euangelij (cuius beneficio verbum legis cordi inseritur) in ipso corde fidelium sedem habeat, tamen non implet illud. Nunc autem cor fidelis etià implet verbum Euangelij, seu Christi gratia, quod hæc in Scriptura voces docent: Dilata os tuum, & ego implebo illud. Damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleteretur in nobis. Qui diligit proximum, legem impleuit. Omnis lex in vno sermone impletur: Diliges proximum tuum

Gratia
Euangelij
cor.
Psal. 20.
31.

Rom 8. 4.

Rom 13.
2.

Gal. 3. 14.

te ipsum. Christum habitare per fidem in cor-
 dibus vestris. In charitate radicati & fundati, ut
 implemini in omnem plenitudinem Dei. Implemini
 S. loquētes vobismet ipsis in psalmis, & hym-
 nis, & canticis spiritualibus. Denique hæc est
 abundantia iustitiæ & donationis per Christum,
 quam nuper contra Bezam ex Scripturis sta-
 blimus. Sic verbum Euangelij non solum in
 corde sedē habet, sed & cor implet, ut lex implea-
 tur. Sed utraque plenitudo talis est, quæ
 huic vitæ conueniat, quæ viatorum sit ad-
 huc peregrinantium, non quæ beatorum
 est, plenam illam puritatem, cui nihil adijci
 queat, comprehendentium.

Atqui verbo Euangelij cor impleri cur ne-
 git Calvinus? Nam (inquit) imperfectionis ac-
 cessus veniam offert. Verissimū hoc est, quia
 perfectio aut legis impletio talis in hac vita
 non est, ut ei nihil adijci queat, ut nulla im-
 perfectione, nullo defectu laboret, ut nihil
 sit quod venia indigeat. Omnis tamen ista
 imperfectio, omnis hic defectus, omnis hæc
 vitæ necessitas nihil impedit quod minus &
 cordi fidelium gratia impleatur, & lex à fide-
 libus per adiutorium gratiæ impleatur, qua-
 re in hac vita cor impleri expediat, & le-
 gem impleri conueniat. Qua de re super
 dicta latius contra Calvinum egimus. Per-
 gamus nunc cum Caluino suos iam gyros
 non nihil explicare, & paulò explicatius agē-
 te tamen, ut ad reflexus suos tortuosos

MOX

Ephes. 3.
 10.
 Ephes. 5.
 18.

Suprà ad
 Rom. 5.
 18.

Imperfe-
 ctione sicut
 te lex im-
 pletur.

mox rediturus sit. *Ac omnino* (inquit) *Moyse*
illo capite (quemadmodum & quarto) insignem Dei
 benevolentiam populo commendare studet, ex eo quod
 eum in suam disciplinā & magisterium susceperat;
 qua commendatio à nuda lege sumi non poterat. Ver-
 rum hoc totum est, quia non solum nudum
 legis mandatū in hoc capite. *Moyse* propo-
 nit, sed præterea *cordis circuncisionem*, & *Dei*
dilectionem; mediante quibus verbum le-
 gis non solum foris sonabat quasi longè posi-
 tum, resque supra eorum vires constituta,
 sed prope eos valde erat, in ore & corde ipsorum, ut
 faciant illud. An hoc nobiscum, imò cum ipsa
 Scriptura agnoscat Calvinus? Vide, lector,
 ut veritate cogente modò agnoscat, pro-
 pria hæresi impellente; modò refugiat, at-
 que in novos rursus gyros sese conuoluit.
Nec obstat (inquit) quòd illic *Moyse* de vita ad le-
 gis regulam formanda concionatur. Videt ergo
 Calvinus hoc à *Moyse* in hoc capite agi, ut
 lex de facto seruetur, & opere compleatur.
 Sic enim & cap. 4. dixerat *Moyse*: *scitis*
 quòd docuerim vos præcepta atque iustitias, sicut
 mandauit mihi Dominus Deus. *Sic facietis ea*, &
obseruabitis, & *opere complebitis*. In viroque
 capite de seruanda lege de facto, de vita ad
 legis regulam formanda, mediante gratia
 Dei & cordis circuncisione, concionatur.
 Hoc totum videt & agnoscit Calvinus. Sed
 ait, *hoc totum non obstat*, id est, non impedi-
 re quòd minùs verum sit quòd ille vult, legem
 à ut.

Caluini
 gyri ser-
 pentini.

Deuter. 4.
 3.

nemine impleri, ideoque ex legis aut ope-
 rum iustitia neminem vita viuere, neminem
 iustificari. Attende nunc quomodo, quod
 tam audacter affirmat, probet. Nam (inquit)
 iustitia fidei iustitia coniunctus est regeneratio-
 nis Spiritus. Itaque alterum ex altero colligit, quia
 observatio ex Christi fide est. Hæc si vera sunt,
 sunt verissima, profecto Calvinianæ do-
 ctinæ (quod nemo legem obseruat, & ex ob-
 seruatione legis nemo viuit, nemo iustifica-
 tur) maximum hinc obstaculum iniectum est,
 maxima vis, imò certa perniciēs illata est.
 Spiritus quippe regenerationis cum fidei ius-
 titia coniunctus adeò facit legem, vt alte-
 rum ex altero necessariò consequatur, quia
 (vt ipse iam Calvinus fatetur) observatio legis
 ex Christi fide est, cui iste Spiritus regenerationis
 coniunctus est. Qui enim in Christum
 credunt, per Christi Spiritum regenerantur,
 renouantur, noua creatura fiunt, creati in Christo
 operibus bonis (vel, vt Calvinus vertit, ad ope-
 ra bona) quæ Deus preparauit, vt ambulemus in il-
 lis. Ita iam non solum Scriptura attestante,
 sed & Caluino suffragante, iustitia quæ ex fide
 est, legis obseruationem coniunctam habet:
 quod adhuc magis prosequitur. Nec dubium,
 inquit, est quin hæc sententia ex illo principio pen-
 det. Circumcidet Dominus cor tuum: quod paulò an-
 te præserat eodem capite. Pulchre admodum &
 egregie confirmat, obseruationem legis ex fide
 Christi fieri, cui Spiritus regenerationis coniunctus
 est,

Legis ob-
 seruatio à
 Caluino
 agnita.
 Gal. 5.
 Ephes. 2.
 10.

Mosse
 nem Dei
 eo quod
 operat;
 at. Ve
 udum
 ropo-
 Dei
 um le-
 e posi-
 ituta,
 um, vi
 m ipia
 etot,
 pro-
 at, at-
 oluat.
 a alle-
 ergo
 gi, vt
 earur.
 scitis
 , sicut
 ea, &
 roque
 ad
 gratia
 narur.
 Sed
 ipedi-
 legem
 à ne-

est, quia (eriã ex Moysis sententia) circumcidit Dominus cor fidelium suorum, & Spiritu regenerationis purgat. Quid ad hanc nunc veram & liquidam confessionem tortuosus iste serpens? In quos nunc se gyros reflectet? Attende hominis audaciam. *Quare* (inquit) *nullo negotio refelluntur, qui Moſen illic de bonis operibus agere dicunt. Fateor id quidem eſſe verum; ſed abſurdũ eſſe nego, legis obſervationem ex ſuo fonte, hoc eſt, ex fidei iuſtitia deduci.* Hæc eſt tota hoc loco Caluini reſolutio, in hunc tandẽ circulũ reuolutus hiſ ſerpẽs cõquieſcit. Cõcludit, illos refelli, qui Moſen hoc capite de bonis operibus agere dicunt. Moxquẽ pedem referens, & in aliud ſe reflectẽs latus, *fateor hoc verũ eſſe, quod Moſes de bonis operibus hĩc agit.* Si verũ eſt, Moſen in hoc capite de bonis operibus agere, quomodo refelluntur qui hoc dicunt? Vel ſi refelluntur qui hoc dicunt, quomodo verum eſſe fateris quod dicunt? *Quo teneam vultus mutantem Protea nodo?* Cæterum Moſen de bonis operibus hoc capite agere, vbi de vita ad legis regulam formanda (ipſo atteſtante Caluino) agit; vbi de cordis circuncione, vt Deus toto corde diligatur, agit; vbi verbum legis non procul poſitum, ſed propẽ valde in ore & corde eorum eſſe affirmat, vt faciant illud; adeo verum, clarum, & liquidum eſt, vt ipſe Caluinus ſemel negans, eodem ſtatim halitu pronunciarẽ coactus fuerit, *Fateor id quidem eſſe verum.* Verum ergo & veriſimũ hoc quum fit, quod elaberis,

Caluinus
vno ha-
bitu pu-
gnantia
dicit.

liberis, Caluine, ne bonorum iustitia hoc
 statuatur? Absurdum (inquit) esse nego,
 obseruationem ex suo fonte, hoc est, ex fidei
 iustitia deduci. Rectè fanè istud absurdum esse
 negamus & nos, adeoque absurdū esse
 negamus, vt conuenientissimum planeque
 necessarium esse credamus & affirmemus,
 legis obseruatio ex suo fonte, hoc est, ex fidei iusti-
 tia deducatur: vt (inquam) sine fidei iustitia,
 sine Spiritu regenerante, sine cordis circun-
 cisionè, qua Deus toto corde diligatur, nulla
 obseruatio legis fiat quæ ad iustitiam
 operam Deo faciat, & qualem facere oportet,
 ut scens legem viuat in ea. Sed sicut fontem
 Caluinus agnoscit, ita riuulos ex fonte ma-
 nantes cur non agnoscit? Sicut fidei iustitiã
 predicat, cur non & legis obseruationem ex
 ea manantem profitetur? Bona opera, legis
 iustitiam, obseruationem, adimplerionem,
 non nisi ex hoc fonte agnoscimus. Hunc
 fontem tam Paulus quàm Moyses hoc loco
 designarunt. Huc ergo tota Caluini lucta,
 tota concertatio, totus & tam varius eius
 sermo ac reflexus recidit, vt bonorum ope-
 rum iustitiam legisque obseruationem pro-
 ferri cogatur, sed ex fonte iustitiæ fidei,
 quod nemo illi Catholicus negat, quod om-
 nes illi Catholici vltro dabunt.

Pergit iam ad verborum Pauli ex Mose
 explicationem, quæ, nisi cum Apostoli in-
 iuria, & varijs adhuc sanæ doctrinæ corrup-
 telis

Legis ob-
 seruatio
 ex fidei
 iustitia
 deducitur

Caluini
 resolutio
 contra
 Cal. con-
 cludit.

telis coniuncta foret, omitti hoc loco potuisset: nunc prætermitti non debet. Nunc (inquit) querenda est verborum explicatio. Ne dixeris in corde tuo, Quis ascendet in calum? Hoc est Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Moses calum & mare nominat, tanquam loca remota & aditu difficilia. Verum hoc est, quia difficultatis opinionem circa mandati executionem Iudeorum animis eximere voluit. Paulus autem (ait Calvinus) perinde ac si aliquid spiritualis mysterii lateret sub his vocibus, ad mortem & resurrectionem Christi trahit. Si quis istam interpretationem nimis coactam & argutam esse causet, intelligat non fuisse Apostolo propositum, Moysis locum anxie tractare, sed ad presentis cause tractationem duntaxat applicare. Non ergo syllabam recenset quid sit apud Moysen, sed expolitione vitæ qua instituto suo testimonium Moysis propius accommodat. Ille de locis inaccessis locutus erat: Paulus ea loca expressit, quæ & ab aspectu nostro maxime omnium sunt abscondita, & fidei tamen nostre respicienda sunt. Quare si per amplificationem vel per expolitionem, hæc dicta accipias, non poteris dicere quod Paulus violenter aut importune detorsit verba Moysis: sed potius fateberis, citra ullam sensus iacturam eleganter ad vocabula cæli & maris allussisse. Tota hæc veluti apologia minime necessaria erat, nisi quod insidias struit Calvinus ad futuram textus Apostolici depravationem. Paulus quidem Moysis verba syllabam non recen-

nonset: neque id Apostolo necesse fuit:
 nec ad vocabula cæli ac maris allusit, aut
 inde ac si aliquid mysterij sub his vocibus
 eret, ad mortem & resurrectionem Christi
 verba Moſis trahit. Sed Paulus vocabula *cæli* Paulus A
maris, quæ Moſis verba erant, simpliciter ^{ſenſu}
 ſtat, tamen breuius ac ſuccinctius: pla- ^{Moyſis}
 que in eodem ſenſu quo Moſes, videlicet ^{nō acce-}
 ſſit. ^{ſit.}
 doceat per iuſtitiam ex fide tolli difficul-
 tatem ſeruandi mandatum, vt non ſit opus
 ea difficultate conqueri, quaſi aut cælum
 conſcendere aut mare tranſmeare debeant
 illud mandatum opere complendum.
 Quod autem Paulus verbis Moſaicis inter-
 pretatur, *Hoc eſt Chriſtum deducere*, non ſic ea inter-
 ponit, veluti aliquid myſticū in verbis Mo-
 ſis latens aperiret; ſed ideo ea interpo-
 nit, vt illius querimonie Iudaicæ, quam ibi
 per hypotypoſin commemorat Moſes, abſur-
 ditatem & indignitatem (maximè iam poſt
 aduentum Chriſti, in quem credere Iudæos
 oportebat) clariùs demonſtraret. Sic quip-
 pe nunc de mandati difficultate conqueri,
 nunc (inquam) accepta ex fide iuſtitia, nihil
 aliud eſſet, quàm Chriſtum incarnatum,
 Chriſtiq; à mortuis reſurrectionem negare.
 Paulus igitur Moſis verba in priori membro
 nullo modo immutauit, in poſteriori mem-
 bro deſcenſum in maris profundum ponit
 pro tranſfretatione maris (*abyſſus* quippe
 mare, ſeu maris profunditatem, in Scriptu-
 ris paſ-

T c

ris paſ-

ris passim significat) nec pro alijs inaccessis locis accipit quàm accepit Moyses, nec denique vllum in illis mysticum latentem sensum reuoluit. Pergamus nunc cū Caluino.

Caluina.
in figura
Paulo at-
tributa.

Quia duobus fundamentis salutis nostra securitas incumbit, dum & acquisitam vitam intelligimus, & mortem deuictam, vtraque per verbum Euangelij fidei suffulta esse docet. Christus enim moriendo mortem absorbit, resurgendo vitam in potestatem suam accepit. Iam Euangelio mortis ac resurrectionis Christi beneficium nobis communicatur: ergo non est quod ultra quippiam appetamus. Itaque vt constat fiduciam abunde ad salutem sufficere, duo illa membra conineri sub ea docet, qua sola ad salutem desideratur. Hæc ille. Atqui non est hoc Pauli verba simpliciter enarrare, sed est sua somnia fraudulenter narrare. Nihil horum omnium in Pauli verbis apparet. De salutis nostre securitate nec vnum hinc verbum, atque adeo nec tota hæc epistola Paulus facit. Eius securitatis fundamenta multo minùs exponit. Salutis quidem nostre fundamenta hæc duo sunt, mors peccati, & vita iustitiæ, vt in sexto huius epistolæ capite latius ex Apostolo disputatum est. Quod de salute dicitur, ad salutis securitatē detorquet. Securitas salutis, qualem Caluinus somniat, in hac vita nulla est, tamen spes gloriæ non desit. Nec Euangelij fide hæc spes, quam securitatem esse vult, Caluinus nititur: sed vt spes ista non confundat, patientia in tribulatione

Salutis
fundamē-
ta in secu-
ritatis fun-
damentū
vertit Cal-
uinus.
Rom. 5. 2.
Col. 1. 27.
Rom. 5. 7.

hanc probationem facit, vt Apostolus docet, iterum
 dicens; Si compatimur, conglorificabimur. Et quia Rō. 8. 17.
 non est, nisi qui in finem perseverauerit; secu- Mat. 10. 22
 in hac vita nemo, quantumlibet pius, esse
 potest. Deinde, de Christi morte Paulus in
 his verbis (quæ se simpliciter enarrare impostor
 Caluinus affirmat) nihil loquitur. Christum è
 illa deducere, non est Christi mortem quòquo
 modo turbare, sed aduentum & incarnatio-
 nem eius attingere. Iam verò mortis ac resur-
 rectionis Christi beneficium non Euangelio
 in sensu Caluini, id est, solis promissionibus
 Euangelicis, sed pœnitentia, fide, chari-
 tate, baptismo, alijsque virtutibus ac Sacra-
 menti nobis communicatur, vt ter impium
 hoc quod addit, non esse quòd ultra Euangelicas
 promissiones aliquid appetamus. Tandem duo
 hæc membra, Christi incarnationem & re-
 surrectionem, Paulus hoc loco posuit, vt
 doceat quidem sub fidei iustitia illa contineri, at-
 que adeò ita contineri, vt constet nobis, fidei
 iustitiam abunde ad salutem sufficere, sed non vt
 doceat hæc duo sola membra aut sola fidei
 capita ad salutem desiderari: quando & mul-
 ta alia necessariò credi debeant præter hæc
 duo capita, & fidei iustitia, quæ ad salutem abunde
 sufficit, omnia in vniuersum complectatur,
 quæ, vt in Christo iustificemur, fides aut do-
 cet, aut impetrat, aut promittit. Tam mul-
 ta in his verbis falsa & inania effutiuit Calui-
 nus, non Pauli verba simpliciter enarrans,

T t 2 sed

Mortis
 Christi be-
 neficium
 quomo-
 do com-
 munica-
 tur.

Fidei iu-
 stitia quo-
 modo ab-
 unde ius-
 tificat.

Calvini
figmenta
textui
Apostoli-
co affata.

sed sua venena pestilenter instillans, quibus Pauli verba fraudulenter inuertat. Quod nunc vide quàm dextere faciat, suis veluti prolegomenis consequentem epitafrin subiiciens: *Quis ergo ascendet in calum? tantundem valet, ac si dicas, Quis scit an nos hereditas illa aeterna & caelestis vita maneat? Quis descendet in abyssum? ac si dicas, Quis scit an mortem corporalem sequatur etiã sempiternus animae interitus? Vtramque dubitationẽ docet esse fidei iustitia sublatã. Nam altera Christum è celo deduceret, altera è morte reduceret. Christi enim in calum ascensio fidem nostram de aeterna vita sic firmare debet, vt Christum pend ipsum è calorum possessione detrahat, qui dubitat an cali hereditas parata sit fidelibus, quorum nomine & causa illic ingressus est. Similiter quum inferorum horrores subierit, vt nos inde liberaret; reuocare in dubium an adhuc huic miseria obnoxij sint fideles, est irritam facere eius mortem & veluti abnegare. Habes nunc, lector, totam huius loci tam prolixam tam accuratam Calvinianam deprauationem. Vides quã demum ob causam tam multa præfatus, tam diu parturiens, tam varium & versipellem impostorem egerit. Sanè vt hanc tandem absurdissimam & impiam textus Apostolici deprauationem, factum monstruosum, pareret. Totam Apostoli literam ad caelestis vitæ securitatem persuadendam, ad mortis sempiternæ periculum remouendum contorquet. Verum quidem est, qui negat reponi fidelibus vitã æternam,*

aut

et mortis æternæ periculum illis imminere
 Christi resurrectionem & ascensionem
 in vanam & inanem facere. Sed hac de re nec
 Moyses in Deuteronomio nec Apostolus hîc
 disputat. *De fidei iustitia disputat Apostolus,*
 iustitiæ, quæ est ex lege, imperfectionem
 debilitatē corrigit. Vult ex Mose docere,
 legis ad iustitiam esse Christum omni credenti.
 Vult ex Mose docere, Iudæos Dei iustitia sub-
 iudicari non fuisse, quia suam ex sola lege iusti-
 tiam volebant constituere. Denique vult ex
 Mose docere, Israel, sectando iustitiã, in legem
 iustitiæ non peruenisse, quia non ex fide, sed quasi ex
 operibus sine fide, eò peruenire volebat. To-
 tum hoc ex Mose docet, quia iustitia ex lege
 iubet & promittit tantum, iustitia ex fide
 propinquitatem & facilitatem exequendi
 mandati beneficio circumcisionis spiritualis
 in corde (quæ est iustitia ex fide) ipse Moses
 hoc loco docuerat, sicuti vbertim iam con-
 tra Calvinum ostēdimus. Ita & tota Aposto-
 li præfens disputatio, & ipse contextus Mo-
 sificus ab Apostolo citatus, luculenter de-
 monstrant, sensum à Calvino excogitatum
 profus commentitium & inanem esse, à
 mente Mosis atque Apostoli remotissimum.
 Quod adhuc sequentium verborum fœdissi-
 ma deprauatio luculentius docebit.
 Verba Mosis ac Pauli, *Propè est verbum in*
ore tuo, & in corde tuo, hunc in modum tractat:
Primo (inquit) hoc notandum est, ne ambagibus ab-
ducta

Apostoli-
 ca dispu-
 tatio ex-
 planatur.

Caluini
alia fig-
menta
Paulo me-
diciter
assuta.

ducta hominum mentes à salute aberrent, verbi me-
tas illis præscribi, intra quas se contineant. Per-
de enim est ac si iuberet vno verbo contentas esse,
& moneret in hoc speculo contemplanda esse calo-
rum arcana, quæ & aciem oculorum perstringerent
suo fulgore, & aures obstupescerent, & mentem ip-
sam redderent attonitam. Itaque insignem ex hoc lo-
co consolationem percipiunt fideles anima de verbi
certitudine, quod scilicet in eo non minus tutò acquies-
cant, quam in præsentissimo rerum aspectu. Deinde
notandum est, proponi verbum à Mose, in quo stabili-
tis & tranquilla salutis fiducia nobis constet. Hæc
impostor iste audax, & mendax magister.

Caluini
mendacia
duo.

Quid enim audacius fingi, quid mendacius
proferri potuit, quam hæc à Caluino cõtex-
ta fabella? Garrit de verbi metis intra quas
se homines contineant, & vt vno verbo con-
tenti esse debeant, hoc loco iuberi affirmat.
Addit proponi verbum à Mose, in quo salu-
tis fiducia constet. Mentitur ac fallit. Nec
de verbo scripto, intra cuius metas homines
contineri, & quo vno contentos esse fideles
Caluinus vult, nec de verbo Euangelij in
sensu Caluini (quod certam salutem fidei
promittat) sed de verbo mandati, de verbo
& sermone mandatorum Dei, ac de facilita-
te seruandi hoc mandatum, apertissimè lo-
quitur Moses: *Propè est verbum in ore & corde
tuo, vt facias illud. Mandatum quod ego præcep-
tibi hodie, non est ultra te, aut procul à te positum,
non excedit vires. Propè valde est verbum, &
manda-*

Verbum
mandati
in verbū
scriptū &
verbū fi-
duciale
transfor-
mat Cal.

mandatum istud, in ore tuo, & corde tuo, & in la-
 psum os, & in manibus tuis, vt est apud 70.
 iustitias illud. De faciendo & exequendo Dei
 verbo, Dei mādato, loquitur Moses, loqui-
 tur Paulus, non de aliquo verbo Scripturæ,
 aut verbo fiduciali, quale fingit Calvinus.
 Ita Græci Patres annotarunt in illa senten-
 tia Mosaica, legis facilem sensum, facilem, ue obe-
 dientiam demonstrari.

In catena
 veter. Græ-
 corum.

Neque verò, quod apud Paulum sequi-
 tur, audax Caluini figmentum quicquam
 inuat: Hoc est verbum fidei quod predicamus. Pro-
 pinquitas nempe & facilitas exequēdi man-
 dati, quam Moses illis verbis docuit, idque
 propter circumcisionem cordis, de qua prius
 locutus Moses fuerat (Nec enim dubium est, ait
 ipse Calvinus, quin hac sententia ex illo principio
 pendat, Circumcides Dominus cor tuum) est ver-
 bum fidei quod Paulus prædicauit; est iusti-
 tia ex fide, nō ex lege tātum; est gratia Chri-
 sti, credentibus in eum concessa; est dilectio
 Dei ex toto corde, quam Deum, circunci-
 dendo corda suorū, dare Moses dixerat, quā
 per Spiritum S. in cordibus nostris diffusam Pau-
 lus apertius scripserat. Hoc est verbum fidei, ait
 Paulus: id est, hæc doctrina Mosaica de pro-
 pinquitate mandati in corde, vt fiat illud,
 est doctrina fidei, seu gratiæ ex fide, quam nos
 predicamus. Vnde subiungit: Quia si confitearis
 in ore tuo Dominum Iesum, id est, Iesum esse Do-
 minum ac Deum tuum, & in corde tuo crede-
 ris quod

Verbum
 fidei quid
 & quale.

Rom. 8

T 14 ris quod

nis quod Deus illum suscitavit à mortuis, saluus eris : id est, ad veram salutem, ad veram vitam ex iustitia fidei consequendam, hæc tua in Christum, eiusque resurrectionem, fides perducet.

A&. 15. Hæc enim fides & cor tuum purificabit, ut depulsis tenebris, omnia quæ de Deo credenda sunt, credas, & gratiam seu Spiritum regenerantem (qui non nisi credentibus datur)

Rom. 8. tibi impetrabit: quo Spiritu vitæ accepto, liberaberis à lege peccati, facta carnis mortificabis, solutus eris à lege mortis in qua deinebaris, ut servias in novitate spiritus, & non in vetustate literæ. Hic est clausulæ Apostolicæ de verbo fidei, quod prædicabat, sensus apertus, fluens, germanus; reliquæque Apostoli disputationi in hac ipsa epistola conformis.

Nunc, ut illam depravet Calvinus, videamus. Merito (inquit) id assumit Paulus: nam legis doctrina pacatam ac tranquillam conscientiam minimè reddit, nec ei suppeditat quibus contentam esse oporteat. Rursum de pacanda sua inquietâ conscientia garrit homo inquietæ (ut apparet) & sordidæ semper conscientiæ. Ac Paulus de ea ne gry quidem hoc loco. Sic

Calvinus
extra cho-
rum saltat

extra chorum saltat, ut ludat ac ludificet. Audiamus tamen reliqua: Interim tamen non excludit reliquas verbi partes, ac ne præcepta quidem ipsa legis: sed vult statuere peccatorum remissionem pro iustitia, etiam circa exactam obedientiam, quam lex requirit. Sufficit ergo ad pacandas mentes, & stabilendam salutem, Evangelij verbum: quo non iubeatur

*operibus iustitiam promereri, sed gratuito
 illam fidem amplectari. Eundem semper vol-
 uit lapidem, quem ipse sibi voluendum &
 agendum delegit, cuius in textu Apосто-
 lico nulla apparet particula; quum non de
 verbo Euangelij in sensu Caluini, sed de ver-
 bo fidei, de verbo gratiæ ad sensum Moy-
 sis, locutus hinc Paulus fuerit, vt supra explica-
 tum dedimus. De verbo quoque Euangelij
 suo more mentitur, quæ olim satis refutata
 reliquimus. Videamus quæ sequuntur, vbi
 ipsi Apostoli verba explicare velle videtur.
 Nam haftenus ab eis longissimè diuagatus
 est. Verbum (inquit) fidei pro verbo promissionis,
 hoc est, pro ipso Euangelio per metonymiam dictum est,
 quoniam relationem habet cum fide. Subaudienda
 enim est antithesis qua discernitur lex ab Euangelio:
 neque ex hac distinctionis nota colligimus, sicuti lex
 quæ exegit, ita Euangelium nihil aliud postulare,
 nisi vt fidem afferant homines ad recipiendam Dei
 gratiam. Prodit hinc Caluinus artes & rethoras
 quas in promptu habet ad deprauandas, quo-
 rum volens, diuinas Scripturas. Metonymias
 fingit, antitheses subornat, distinctionis no-
 tas fabricat, vbi harum omnium nullus
 prorsus locus, nullum vestigium apparet.
 Hic vt lectorem à vero, germano, perspi-
 cuo verborum Pauli sensu longissimè abdu-
 cat, primum in verbo fidei metonymiam fin-
 git. Verbum (inquit) fidei pro verbo promissionis,
 hoc est, pro ipso Euangelio per metonymiam accipi-
 tur.*

T t 5

Caluini
 artes ad
 deprauan-
 das Scri-
 pturas.

Fides &
promissio
non sunt
synonyma

Promissio
res variaz.

Tit. 3.
Rom. 5.
Ierem. 31.
Rom. 8.

Tit. 3.
Gal. 3.

zur. Et vnde hoc commentum ab huius loci sensu alienissimum? Quomodo probat per verbum fidei hoc loco verbum promissionis significari? An fides & promissio synonyma sunt, aut apud Paulum æquivalent? An nihil creditur nisi promissio? Aut quæ tandem ista est promissio? An vnica in Scripturis legitur promissio? An non promissiones variaz leguntur, non solum remissionis peccatorum gratuita, quam solam intelligit Calvinus, vt antithesis eius subiuncta manifestat, sed etiam *renouationis interne charitatis in cordibus diffusa, legis in cordibus scribenda, Spiritus Dei regenerantis, inhabitantis, à lege peccati liberantis, gratiæ Dei effusa abunde, noua creatura in Christo, mercedis vitæ æternæ?* Si tot & aliæ adhuc multæ in Scripturis promissiones leguntur, non secus ad salutem firmiter credendæ quàm illa vna promissio gratuita remissionis peccatorum, cur vnã solam promissionem nominat? Deinde, cur illam vnã promissionem per epexegesin Euangelium vocat? *Hoc est* (inquit) *pro ipso Euangelio.* Euangelium quoque nihil quàm vnã hanc promissionem docet? At (inquit) *μετ' ουμιν* ita dicitur, quia videl. in Euangelio hæc vna promissio continetur. Sit ita. Nunquid tamen in Euangelio, eiusque prædicatione, illa sola continetur? Nunquid prædicatio Evangelica aliud nihil adfert præter vnã promissionem, seu antecedentiam,

dictam, seu aliam quamlibet? Quid portē-
 notius contra vniuersam Scripturam cogi-
 tari potuit? Deinde hūc esse metonymiæ lo-
 cum quis Caluino concedet? Aut si meto-
 nymicæ locus hūc sit, vt in verbo fidei vnum
 aliquod fidei aut Euangelij obiectum intel-
 ligatur, cur verbum promissionis antedictæ
 hoc erit, de qua promissione totus hic tex-
 tus nihil loquitur, nihil insinuat, & non po-
 tūis verbum gratiæ Christi regenerantis, ac
 vitæ renouantis; verbum (inquam) circū-
 cisionis spiritualis, quam facit gratia Chri-
 sti, hoc verbum fidei erit propter quam &
 ex qua mandati verbum, *Propè est in ore &
 corde nostro, vt faciamus illud?* Sanè illud ver-
 bum fidei ab Apostolo hūc intelligi, ex Au-
 gustini verbis nuper prolatis, nostraq; ante-
 gressa explicatione, liquidò cōstat. Sed Cal-
 uinianæ imposturę technas magis aperia-
 mus. Cur in verbo fidei promissio, hoc est,
 Euangeliū metonymicè intelligitur? Quo-
 niam (inquit) *relationem habent cum fide*, id est,
 quia hanc promissionem fides respicit, Euā-
 gelium prædicat. Atqui multas alias pro-
 missiones (vt iam ex parte recensuimus) fides
 respicit, Euangelium prædicat: quæ omnes
 idcirco relationem habent cum fide. Nihil
 ergo hæc techna metonymica ad Scripturæ
 huius deprauationem Caluinum iuuat. Qua
 submota, corrūit quoque quam illi subter-
 nit antithesis. *Subaudiendam, ait, antithesim qua*
*Antithesis
 subaudiē-
 da euerit-
 tur.*
lex

lex discernitur ab Evangelio. Atqui talem hęc antithesin subaudire necesse non est, quando verbum fidei Evangelicę tametsi à doctrina purè legali distinctum sit, eaq̃ue multò perfectius & excellentius, vt nuper explicuimus, tamen hoc loco non per modum distinctionis aut comparationis, sed positiuè & simpliciter ab Apostolo enunciat, veluti enunciatiuum eius quod Moyses obscurius dixerat, *Propè est verbum in ore tuo, &c.* Sed nota distinctionis, quam ex hac antithesi Calvinus fabricat, ad vniuersum Apostoli textum deprauandum efficacior est. Ex hac (inquit) distinctionis nota colligimus, sicuti lex opera exigit, ita Euangelium nihil aliud postulare, nisi vt fidem afferant homines ad recipiendã Dei gratiam. Huc videlicet & ad hunc scopum tota hactenus tam proluxa tam, varia in hunc locum Caluini disputatio collineauit. Hac tandem arte totã Apostoli disputationem subuertere se posse confidit. Hęc quippe distinctionis nota, si vera esset, omnem hęc Pauli sententiam, quam ex Mose desumpsit, funditus euerteret. Apostolus hactenus iuxta Mosen docuit, iusticiam ex lege hanc vocem habere, *Qui facit eam homo, viuet in ea: nihil quàm docere ac promittere: iusticiam autem ex fide longè aliam vocem habere, Propè est verbum in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illud: quę sententia ex illo principio pendet (ait ipse Calvinus) Circumcidet Deus cor tuum, vt diligas*

Legis & Evangelij distinctio Caluina Pauli disputationem evertit.

- 1.
- 2.
- 3.

4.
 5.
 eum toto corde. Talis autem non habebit man-
 dam Dei graue, subinfert Augustinus. Ita
 ueritas ex fide, & uerbum fidei quod Apo-
 stolus se prædicare dixit, hunc in primis ef-
 fectum habet, ad hoc præcipuè ualet, ut lex
 mandatorum Dei opere compleatur. Nunc
 Caluini maledicta distinctio totum hoc euer-
 tit, totum beneficium gratiæ Christi homi-
 nibus Christianis eripit. *Lex (inquit) opera
 cogit: Euangelium nihil aliud quam fidem postu-
 lat ad recipiendam Dei gratiam.* Perniciosissime
 fallit. Lex opera requirit: Euangelium gratiam ad-
 fert, qua hæc opera præstetur. Euangelium in-
 numerata alia docet, postulat, requirit, quam
 fide. Ipsa quoque fides non ad recipiendam Dei gra-
 tiam ueluti olla quædam, ut alibi Calvinus loqui-
 tur (quæ alibi cõminutã reliquimus) sed ad dis-
 ponendum peccatorem ut coram Deo iustificetur,
 in Scripturis cõmèdatur. De hac re tota ali-
 bi multa disputauimus, & quidẽ in capite ac-
 tate ipsa Antidotorum nostrorum. Hoc loco id
 tantum notare conuenit, sic Caluinum con-
 cludere, ut totam Apostoli disputationem
 presentem funditus euertat.

Restant adhuc paucula, quæ tribus uerbis
 expediemus. Particula ista (ait Calvinus) *Quod
 predicamus*, ideo adiecta est, ne quis suspicaretur
 Paulum à Mose dissidere. Testatur namque, in Euā-
 gelij ministerio sibi cum Mose optimam esse consen-
 sionem: quandoquidem ille quoque non alibi quam in
 gratia promissione diuine gratiæ felicitatem no-
 stram

Paulus cū
Mose con
sentiens,
operū iu
sticiam ex
fide docet

Calvinus
assertor
audax ni
hil probat

Deuter.
30.15.

strā locauerit. Huius adiectæ particula obseruatio adeò Caluini corruptelæ nõ fauet, vt eã prorsus iugulet. Quantò enim certior & arctior est Pauli cū Mose in Euangelij ministerio cõsensio, tantò certius & fortius probatur, verbū fidei, seu iusticiã ex fide quã Paulus prædicauit, esse bonorū operū iusticiã ex fide & gratia Christi. Moses enim non alium ob finem nec alio sensu dixit, *Verbum mandati diuini propè esse in ore & in corde,* adeoque in manibus, quàm (quod subiunxit) *vt facias illud.* Mandati exequutionem respexit; promissionem gratuitam, quam Calvinus sibi fingit, non attingit. Assueuerat quidem homo ad quidlibet asseuerandum audax, *Mosem quoque non alibi quàm in gratuita promissione diuina gratia felicitatem nostram locare,* sed vbi eadem, aut quibus verbis, non designat, quia designare non potuit, sed asseueranti hoc sibi superbus hæreticus credi voluit. Sanè ex aduerso Moses in verbis proximè sequentibus hoc modo populum affatur: *Considera quòd hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, & econtrario mortem & malum, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & custodias mandata illius ac ceremonias atque iudicia, & viuas, atque multipliceris, benedicatque tibi in terra ad quam ingrederis possidendam.* Collocat clarissimis verbis vitam & bonum, felicitatem populi Dei, non in fictitia promissione Calviniana, sed in iusticia bonorum operum

operum ex fide ; in dilectione Dei, in obser-
 ratione mandatorum eius. Sic vndique ap-
 parer, locum hunc insignem, qui Caluino
 nifus est ad aſtruendam ſolius fidei iuſtifica-
 tionem, & ad omnem bonorum operum iu-
 ſtitiam à cauſa ſalutis longiſſimè remouen-
 dā accommodatiſſimus ; quiq̃ue, vt loquitur,
in varijs difficultatibus eum ac ſuos expediret; pror-
 ſus è contrario iuſtitiam bonorum operum
 ex fide clariſſimè aſtruere, & inuictè proba-
 re. Non ſine ſaſtidio huic vni loco tam diu
 immoratus fui: ſed ad id me coëgit partim
 tam neceſſarij dogmatis orthodoxa expli-
 catio, partim importuni & verſipellis aduer-
 ſarij tam proluxa & accurata deprauatio. In
 ſequentibus locis breuioreſ, Deo donante,
 erimus.

10. *Corde creditur ad iuſtitiam, ore autem con-
 feſſio fit ad ſalutem.*

Perſpicuè & inuictè docet hic locus, non
 ex ſola fide Chriſtianos iuſtificari aut ſal-
 uari, ſed præter ipſam fidem, quæ corde te-
 netur, externam quoque oris confeſſionem
 (quæ ſanè multiplex eſt, & latè pater, multoſ-
 que pietatis actus coniunctos habet) ad ſa-
 lutem quoque valere, & ſalutis noſtræ per
 Chriſtum vnam cauſam, vnum medium eſ-
 ſe, nõ ſecus quàm fidem. Nam ſi hæc propo-
 ſitio, *Corde creditur ad iuſtitiam*, probat perſpi-
 cūe, ex fide homines iuſtificari, & vnam iuſti-
 tia

Fides ſola
 ad ſalutē
 non ſuf-
 ficat.